

MAGDALENA HELENA BADORA

PROJEKT SOCJALNY JAKO NARZĘDZIE WZMACNIAJĄCE POTENCJAŁ OPIEKUŃCZO- -WYCHOWAWCZY RODZICÓW – STUDIUM PRZYPADKU NA PRZYKŁADZIE GMINY KONOPISKA

ABSTRAKT

Celem artykułu jest zaprezentowanie na podstawie studium przypadku gminy Konopiska, w jakim zakresie ośrodki pomocy społecznej mogą wykorzystywać projekt socjalny do podnoszenia kompetencji opiekuńczo-wychowawczych rodziców oraz promowania prawidłowych postaw rodzicielskich. W artykule omówiono szczegółowo projekty realizowane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Konopiskach w ostatnich ośmiu latach, w tym projekt pn. „Rodzice na medal”, stanowiący pracę licencjacką autorki. Aby osoby doświadczające problemów związanych z rodzicielstwem mogły uzyskać kompleksową pomoc oraz fachową wiedzę, podczas prowadzonych projektów zostali zatrudnieni różnego rodzaju specjaliści, w tym psycholog, pedagog, dietetyk, terapeuta uzależnień oraz seksuolog. Ważną rolę w projektach odgrywali, oczywiście, pracownicy socjalni, których zadaniem było m.in. prowadzenie rekrutacji rodziców oraz motywowanie ich do aktywnego udziału w zajęciach. Pracownicy socjalni współpracowali również z innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, aby dotrzeć do jak największej liczby osób potrzebujących wzmocnienia potencjału opiekuńczo-wychowawczego. Zaprezentowane działania mogą być polecane jako „dobra praktyka” oraz głos w dyskusji nad kształtem pracy socjalnej z rodzinami dysfunkcyjnymi oraz z rodzinami przeżywającymi trudności w wychowywaniu dziecka. Informacje zawarte w artykule pochodzą z dokumentacji projektów, w tym z wniosków o dofinansowanie, sprawozdań z realizacji zadań oraz z korespondencji wymienianej między gminą Konopiska a instytucjami udzielającymi dotacji.

Słowa kluczowe: projekt socjalny, rodzicielstwo, kompetencje opiekuńczo-wychowawcze

Dla większości osób rodzina stanowi naturalne środowisko życia (Wódz, 1998, s. 162). Ponadto, według Zofii Gawliny (2003, s. 33), rodzina – zarówno jako sposób życia codziennego ludzi, jak i instytucja społeczna – jest postrzegana najczęściej jako wartość wysoko ceniona i, jak dotąd, niezastąpiona. Szczególna pozycja w życiu rodzinnym przypisywana jest rodzicielstwu, co znajduje odzwierciedlenie w definicji rodziny, skonstruowanej przez Tomasza Szlendaka (2010, s. 114), według której „rodzina to grupa krewnych, powinowatych, przyjaciół oraz innych aktorów skupionych wokół rodzica z dzieckiem, najczęściej matki”, przy jednoczesnej świadomości jej autora, że ta definicja wyłącza np. małżeństwa, które dobrowolnie zrezygnowały z posiadania dzieci. Zdaniem Szlendaka to rodzic z dzieckiem lub dziećmi jest ośrodkiem skupienia czy też centrum rodziny, a małżeństwo lub para stanowi tylko wstęp do rodziny (tamże).

Przeobrażenia kulturowe, społeczne, aksjologiczne i gospodarcze, które miały miejsce w XX wieku w Polsce i na świecie, nie wpłynęły korzystnie na funkcjonowanie struktury więzi w rodzinie. Rodzice wikłając się w różnego rodzaju role społeczne i zawodowe, przyjmują na siebie zbyt wiele zadań i obowiązków pozarodzinnych, co prowadzi do tego, że zaniedbują przypisane im role rodzicielskie. Często zdarza się, że oddziaływania opiekuńczo-wychowawcze są realizowane spontanicznie i mało świadomie, a tymczasem wspólnota rodzinna jest dla dziecka pierwszym i najważniejszym środowiskiem socjalizacyjnym, odpowiadającym za wypełnianie swoich funkcji rodzicielskich oraz za zaspokajanie potrzeb emocjonalnych, społecznych, biologicznych i materialnych. Występowanie dysfunkcji rodzicielskich, brak odpowiedzialności rodziców i niska kultura pedagogiczna sprzyjają pojawianiu się zagrożeń w procesie opiekuńczym, wychowawczym i socjalizacyjnym, które mogą prowadzić do narastania zjawiska nieprzystosowania dzieci i młodzieży oraz ich trudności wychowawczych w środowisku rodzinnym, rówieśniczym i szkolnym (Cudak, 2010, s. 79–80).

Formą pomocy, realizowaną przez instytucje pomocy społecznej dla rodzin dysfunkcyjnych, rodziców o niskich kompetencjach opiekuńczo-wychowawczych lub rodziców przeżywających trudności w wychowywaniu dziecka, może być praca socjalna prowadzona na podstawie projektu socjalnego.

Definicja projektu socjalnego w prawodawstwie polskim została wprowadzona ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej (Dz.U. 2015, poz. 1310), z dniem obowiązywania od 5 października 2015 r. Zgodnie z art. 6 pkt. 18 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2018 r., poz. 1508, ze zm.) za projekt socjalny uznajemy zespół działań mających na celu poprawę sytuacji życiowej osób, rodzin, grup zagrożonych ubóstwem, marginalizacją i wykluczeniem społecznym.

Pomimo tak późnego wprowadzenia zapisu o projekcie socjalnym do ustawy o pomocy społecznej, narzędzie to już wiele lat wcześniej było wykorzystywane w ośrodkach pomocy społecznej.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Konopiskach (zwany dalej GOPS) rozpoczął realizację projektów socjalnych w 2008 r. i od tamtej pory systematycznie realizuje przedsięwzięcia skierowane do:

- osób i rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym;
- osób i rodzin zagrożonych przemocą domową;
- rodzin o niskich kompetencjach opiekuńczo-wychowawczych.

GOPS w Konopiskach jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej gminy Konopiska w województwie śląskim, w powiecie częstochowskim. W dniu 30 listopada 2018 r. gmina ta liczyła 10 606 mieszkańców.

Pierwszym projektem socjalnym podnoszącym kompetencje opiekuńczo-wychowawcze rodziców zamieszkujących gminę Konopiska był projekt pn. „Dziecko – dar, który nauczymy się chronić”. Przedsięwzięcie to było realizowane od czerwca do grudnia 2010 r. i miało na celu podniesienie poziomu wydolności rodziny w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego w zakresie:

- prawidłowego wychowania oraz opieki nad dziećmi (organizowanie czasu wolnego dzieciom, budowanie prawidłowych więzi między członkami rodziny, rozwijanie umiejętności wychowawczych, aktywne uczestnictwo w życiu szkolnym dziecka);
- dbania o zdrowie (higiena, pielęgnacja, prawidłowe odżywianie, reakcja w razie potrzeby: leczenie i rehabilitacja);
- gospodarowania budżetem domowym (planowanie i monitorowanie wydatków, oszczędne gospodarowanie mediami);

- wykonywania prac na rzecz domu oraz ich podziału na członków rodziny (sprzątanie, zmywanie, gotowanie, prasowanie, remont itd.);
- pozyskiwania usług na rzecz domu i rodziny (np. związanych z remontem, załatwianiem spraw urzędowych, znalezieniem pracy, kontaktów ze służbą zdrowia).

Aby osiągnąć te cele, wprowadzono asystenturę rodziny oraz przeprowadzono warsztaty socjoterapeutyczne dla rodziców oraz dla dzieci.

Pracownicy socjalni zatrudnieni w GOPS w Konopiskach wytypowali wśród swoich klientów sześć rodzin o niskich kompetencjach opiekuńczo-wychowawczych do współpracy z asystentem rodziny. Rodziny te były zagrożone umieszczeniem dzieci w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Do obowiązków asystenta należało wspieranie rodziny w zakresie m.in.: prawidłowego wychowania i opieki nad dziećmi, dbania o zdrowie, gospodarowania budżetem domowym, wykonywania prac na rzecz domu i ich efektywnego podziału na członków rodziny. Z każdą rodziną asystent współpracował codziennie, od poniedziałku do piątku, po 1–2 godziny. Czas poświęcony rodzinie był uwarunkowany czynionymi przez jej członków postępowaniami w zakresie współpracy oraz rodzajem zaplanowanych działań przypadających do realizacji na dany dzień, a także czynnikami zewnętrznymi. Asystent rodziny co najmniej raz w tygodniu odbywał spotkania konsultacyjno-superwizyjne z pracownikami socjalnymi, w czasie których były omawiane sytuacje klientów, w tym również od strony zasobów oraz analizowania użyteczności stosowanych technik w postępowaniu z konkretnym klientem na zasadach ewaluacji, obserwacji i refleksji.

Zgodnie z przeprowadzoną ewaluacją projektu, efekty współpracy rodzin z asystentem rodziny były na tyle zadowalające, że GOPS zdecydował się na kontynuację pracy asystenta rodziny również w 2011 r. oraz w kolejnych latach. Na dzień 30 listopada 2018 r. asystent rodziny miał pod opieką 14 rodzin zamieszkujących w gminie Konopiska.

W 2010 r. dla rodzin objętych asystenturą rodzinną zorganizowano także imprezy integracyjne, takie jak: wyjście do kina i do teatru, dwudniową wycieczkę do Wisły oraz spotkanie bożonarodzeniowe.

Należy podkreślić, że wprowadzona w gminie Konopiska, dzięki projektowi socjalnemu, asystentura rodziny wyprzedzała obowiązek ustawowy

jej prowadzenia, zawarty w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Warsztaty socjoterapeutyczne dla rodziców były prowadzone dla pięciu grup. Każda grupa uczestniczyła w czterech 3-godzinnych spotkaniach, które miały pomóc rodzicom w uzyskaniu odpowiedzi na następujące pytania: czym jest „dobry kontakt z dzieckiem”, jak mówić, aby dzieci nas słuchały, oraz jak słuchać, aby dzieci do nas mówiły, jak radzić sobie z dzieckiem, które przeżywa trudne emocje (np. lęk, ból), jak radzić sobie z własnymi emocjami w trudnych sytuacjach, jak reagować na potrzeby dziecka, jakimi atutami dysponuję jako rodzic, jak znaleźć własny potencjał. Ogółem w warsztatach wzięło udział 35 rodziców. Oprócz rodziców zrekrutowanych przez pracowników socjalnych w warsztatach mogli wziąć udział wszyscy zainteresowani mieszkańcy gminy Konopiska.

Warsztaty socjoterapeutyczne dla dzieci były realizowane w cyklu ośmiu 2-godzinnych spotkań dla pięciu grup. Miały one na celu:

- kształtowanie umiejętności pomocnych w radzeniu sobie z trudnymi sytuacjami przez umocnienie pozytywnego obrazu samego siebie, odreagowanie napięć emocjonalnych, a także rozwiązywanie problemów interpersonalnych;
- budowanie udanych relacji z ludźmi przez stworzenie okazji do mówienia o własnych udanych i nieudanych kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi oraz zorganizowanie sytuacji sprzyjających przeżyciu pozytywnych relacji interpersonalnych z rówieśnikami i dorosłymi;
- eliminowanie zaburzeń zachowania.

Rekrutacja dzieci do udziału w warsztatach była prowadzona przez pracowników socjalnych wśród rodzin korzystających z pomocy GOPS, a także przez pedagogów szkolnych i wychowawców z placówek oświatowych, zlokalizowanych na terenie gminy. Również pozostali rodzice zamieszkujący gminę Konopiska mogli zapisywać swoje dzieci na zajęcia. Ogółem w warsztatach wzięło udział 54 dzieci.

Środki finansowe na wyżej wymienione działania pochodziły z dotacji Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu Wspierania Jednostek Samorządu Terytorialnego w Budowaniu Lokalnego Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną w 2010 r. oraz z budżetu gminy Konopiska.

Działania mające na celu promowanie prawidłowych postaw rodzicielskich zostały także wplecione w lokalną kampanię społeczno-edukacyjną, prowadzoną przez GOPS w Konopiskach w 2011 r. w ramach projektu socjalnego „Powiedz NIE przemocy”. Projekt ten był dofinansowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej – Program Ośłonowy „Wspieranie jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie” edycja 2011 r. Na działania te złożyły się m.in.:

- otwarte 3-godzinne spotkanie mieszkańców gminy Konopiska z psychologiem na temat przyczyn stosowania przemocy wobec dzieci, skutków psychicznego i fizycznego stosowania przemocy oraz prawidłowych sposobów wychowywania dziecka. W spotkaniu wzięło udział 21 osób;
- pokaz spektaklu pt. „Nic nie zrobiłam”, przygotowanego przez więźniarki Zakładu Karnego w Lublińcu. Scenariusz spektaklu został napisany przez jedną z kobiet osadzonych w więzieniu w ramach odbywanej przez nią terapii i ukazywał skutki stosowania przemocy rodziców wobec dzieci. Spektakl odbył się w sali sportowej Zespołu Szkolno-Przedszkolnego im. M. Kopernika w Hutkach i zgromadził ok. 160 widzów.

Na podstawie doświadczeń płynących z realizacji projektów „Dziecko – dar, który nauczymy się chronić” oraz „Powiedz NIE przemocy”, a także wyników ich ewaluacji, GOPS w Konopiskach w 2013 r. opracował projekt socjalny pn. „Dzieciństwo bez przemocy”. Przedsięwzięcie to zostało pozytywnie ocenione przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, co pozwoliło gminie Konopiska uzyskać dotację z Programu Ośłonowego „Wspieranie jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie” edycja 2013 r. Od lipca do grudnia 2013 r. rodzice mieli możliwość uczestniczenia w następujących zajęciach:

- warsztaty z psychologiem propagujące prawidłowe wzorce rodzicielskie, podczas których uczestnicy mogli m.in.: samodzielnie rozpoznawać, jakie błędy wychowawcze popełnili oraz nauczyć się, w jaki sposób w przyszłości ich unikać, uświadomić sobie swój potencjał rodzicielski oraz nauczyć się prawidłowego sposobu nawiązywania kontaktu z dzieckiem. Ogółem przeprowadzono 20 godzin warsztatów, w których uczestniczyło 15 osób;

- warsztaty z psychologiem na temat efektywnego spędzania wolnego czasu z dzieckiem. Zajęcia te miały na celu uświadomienie rodzicom, jak ważne dla rozwoju emocjonalnego ich dzieci jest wspólne spędzanie z nimi wolnego czasu, oraz promowanie sposobów bawienia się z dzieckiem tak, aby przez zabawę pokazywać mu świat, uczyć go, jakie są szanse i zagrożenia wynikające z otaczającego nas środowiska. Kontynuacją warsztatów była impreza integracyjna – wycieczka dla dzieci i rodziców do Bobolic, połączona ze spacerem po Jurze Krakowsko-Częstochowskiej oraz z ogniskiem. Warsztaty trwały 5 godz. i uczestniczyło w nich 15 rodziców;
- warsztaty z psychologiem na temat zagrożeń i skutków wynikających ze stosowania przemocy w rodzinie – miały one na celu wskazanie, jaki wpływ na dziecko ma stosowanie przemocy oraz jak przemoc doświadczana w dzieciństwie wpływa na dalsze życie. Podczas warsztatów można było się również nauczyć, jak postępować z dzieckiem, aby nie naruszać jego godności osobistej. Ogółem warsztaty trwały 7,5 godz. i brało w nich udział 15 osób;
- trening asertywności, kształcący umiejętności świadomego stania swoich praw oraz ich obrony w relacjach interpersonalnych, podejmowania inicjatywy w kontaktach towarzyskich, aktywnego przyjmowania ocen oraz wyrażania uczuć pozytywnych i negatywnych, a także asertywności wobec samego siebie. Trening trwał ogółem 10 godz. i uczestniczyło w nim 15 rodziców;
- trening tai chi, uczący osoby mające problemy z rozładowaniem stresu i negatywnych emocji, w jaki sposób można sobie z nimi poradzić przez odpowiednie ćwiczenia ruchowe związane z techniką relaksacji. Ćwiczenia tai chi trwały ogółem 72 godz. i brało w nich udział 20 osób;
- spotkania z terapeutą uzależnień dla osób z problemem alkoholowym, uświadamiające uczestnikom negatywny wpływ nadużywania alkoholu na funkcjonowanie całej rodziny, w tym przede wszystkim na dzieci. Spotkania te miały na celu motywowanie rodziców do walki z nałogiem oraz wzmacnianie ich kompetencji opiekuńczo-wychowawczych, aby niwelować wpływ uzależnienia rodzica na stan emocjonalny dziecka. Spotkania trwały ogółem 20 godz. i uczestniczyło w nich 14 rodziców.

Wśród rodziców uczestniczących w zajęciach były osoby, które samodzielnie zgłosiły się do koordynatora projektu (w odpowiedzi na ogłoszenie o naborze uczestników, opublikowane na stronie internetowej gminy Koнописка oraz w prasie lokalnej „Pasma”), jak również osoby wytypowane przez pracowników socjalnych, asystenta rodziny, pedagogów szkolnych, członków Zespołu Interdyscyplinarnego i Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Z sondażu przeprowadzonego wśród rodziców, którzy brali udział w projekcie „Dzieciństwo bez przemocy”, wynikało, że prowadzone warsztaty nie dały im odpowiedzi na wszystkie nurtujące ich pytania, związane z wychowywaniem i opieką nad dziećmi. Również pracownicy socjalni, asystent rodziny oraz pedagodzy szkolni sugerowali, aby warsztaty rozszerzyć m.in. o zagadnienia związane z prawidłowym rozwojem fizycznym dziecka, w tym jego dietą, sposobami prowadzenia rozmowy z dzieckiem na tematy związane z problemami szkolnymi, seksualnością, narkotykami, dopalaczami i alkoholem. W ten sposób powstał pomysł projektu pn. „Rodzice na medal”, na realizację którego uzyskano dofinansowanie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej z Programu Operacyjnego „Wspieranie jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie” edycja w 2014 r. W okresie od lipca do grudnia 2014 r. przeprowadzono dla rodziców następujące warsztaty:

- warsztaty z psychologiem – ich tematyka obejmowała m.in. zasady komunikacji interpersonalnej (m.in. parafrazę, aktywne słuchanie, komunikaty niewerbalne), sposoby chwaleńia dziecka tak, aby stworzyło swój pozytywny i realny wizerunek oraz ganienia dziecka bez oceniania go, sposoby radzenia sobie z trudnymi emocjami, strategie radzenia sobie z sytuacjami kryzysowymi (w tym, w jakich instytucjach/organizacjach można szukać pomocy w przypadku przeżywania kryzysu), wpływ stosowania przemocy wobec dziecka na jego rozwój (ze szczególnym naciskiem na przemoc werbalną), strategie radzenia sobie z konfliktem i stresem. Ponadto rodzice dowiedzieli się, w jaki sposób nastolatki poszukują własnej tożsamości, jak radzić sobie z separacją i indywidualizacją młodego człowieka, jak radzić sobie z okresem buntu dziecka, w jaki sposób mądrze zwiększać swo-

bodę nastolatki, jakie są zagrożenia dla nastolatków oraz z jakimi problemami może się zmierzyć dziecko w okresie dorastania i w jaki sposób rodzic powinien je wspierać, a także w jaki sposób zwracać uwagę nastolatkom na zagrożenia płynące z otaczającego środowiska. W cyklu 15 spotkań z psychologiem wzięło udział 16 rodziców;

- warsztat z psychologiem dla samotnych rodziców, podczas którego uczestnicy dowiedzieli się m.in.: jak ważne dla dziecka jest utrzymywanie kontaktu z drugim z rodziców, jak należy prawidłowo kształtować swoje relacje z drugim rodzicem dziecka, jak kształtować relacje swoje i dziecka z rodziną drugiego rodzica, jak postępować wobec dziecka w przypadku spotykania się z nowym partnerem. W 2,5-godzinnym spotkaniu brało udział 10 osób;
- warsztaty dla rodziców z terapeutą uzależnień, w czasie których przekazano wiedzę na różne tematy, m.in.: jak wyglądają narkotyki i dopalacze oraz jaki mają wpływ na zachowanie, jaki jest wpływ dopalaczy, narkotyków i alkoholu na organizm człowieka i jakie są konsekwencje ich długotrwałego zażywania, jak rozmawiać z dziećmi na temat narkotyków/dopalaczy/alkoholu, jak efektywnie przestrzegać dzieci przed zażyciem narkotyku/dopalacza/alkoholu, jak postąpić w sytuacji odkrycia, że dziecko zażywa dopalacze/narkotyki lub pije alkohol, gdzie szukać pomocy w przypadku uzależnienia dziecka. W cyklu pięciu 2,5-godzinnych spotkań wzięło udział 16 uczestników;
- warsztaty dla rodziców z pedagogiem szkolnym – podczas tych warsztatów rodzice dowiedzieli się m.in.: jak ważna w życiu dziecka jest grupa rówieśnicza oraz jak pomóc dziecku w przypadku wystąpienia problemów z grupą rówieśniczą (np. konflikt z grupą, odrzucenie przez grupę, mała umiejętność nawiązania kontaktu z rówieśnikami), jak rozpoznawać, że dziecko ma problemy szkolne, gdy samo o tym nie mówi, jak rozmawiać z dzieckiem, które ma problemy w szkole, jak postępować z dzieckiem, które nie chce chodzić do szkoły, jak postępować z dzieckiem, które ma problemy w nauce, gdzie szukać pomocy w przypadku kłopotów dziecka z nauką, jak zareagować, gdy dziecko dostanie złą ocenę lub pójdzie na wagary, jak motywować dziecko do nauki, jak wyrażać swoje oczekiwania w stosunku do

dziecka, jak stawiać dziecku wymagania odpowiednie do jego wieku i umiejętności, jak zachować równowagę między czasem na naukę a czasem na odpoczynek, jakie zagrożenia dla dzieci płyną z Internetu, czym jest cyberprzemoc i jakie są jej formy, jak rozmawiać z nauczycielem o problemach dziecka w szkole, jak współpracować z nauczycielem w celu rozwiązania trudności dziecka w szkole oraz jak wyrażać swoje oczekiwania w stosunku do nauczyciela. W sześciu spotkaniach po 2,5 godziny wzięło udział 16 rodziców;

- warsztaty dla rodziców z dietetykiem, podczas których rodzice otrzymali odpowiedź na następujące pytania: jakie jest powiązanie między brakiem aktywności fizycznej a problemem nadwagi dziecka, jak zachęcać dzieci do ruchu i zabaw na świeżym powietrzu, jak ćwiczyć razem z dzieckiem, jakie płyną korzyści z aktywności fizycznej dziecka, czy zgadzać się na zwolnienie dziecka z lekcji wychowania fizycznego, jak długo dziecko może oglądać telewizję lub spędzać czas przed komputerem, gdzie szukać pomocy w przypadku nadwagi dziecka, jak komponować posiłki, aby były pełnowartościowe, zdrowe i smaczne, jak kształtować zdrowe nawyki żywieniowe u dziecka, jak zniwelować łaknienie na słodkie oraz co zrobić, gdy dziecko ma ograniczone preferencje odżywiania. W cyklu czterech spotkań (w tym jednym praktycznym) wzięło udział 16 osób;
- warsztaty dla rodziców z seksuologiem – podczas tych warsztatów rodzice dowiedzieli się m.in.: jak nazywać intymne części ciała, jak wygląda rozwój psychoseksualny dziecka, jakie są zagrożenia psychoseksualnego rozwoju dziecka, w jakim wieku zacząć rozmawiać z dzieckiem o różnicach płci, budowie ciała, seksualności, jak dopasować sposób rozmowy do wieku dziecka oraz co dzisiejsza młodzież wie o seksie, jak rozmawiać o seksie z nastolatkiem, jakie są potrzeby seksualne nastolatków, jak zachować się w przypadku uzyskania informacji, że dziecko ma już pierwsze doświadczenia seksualne za sobą. W czterech 2,5-godzinnych spotkaniach wzięło udział 16 rodziców.

Z zakresu tematycznego poruszanego na warsztatach została opracowana przez pracownika GOPS broszurka „Vademecum Rodzica na Medal”, która została rozpropagowana wśród mieszkańców gminy.

Jesienią 2014 r. dla rodziców biorących udział w projekcie i ich dzieci została zorganizowana wycieczka do Centrum Nauki Kopernik w Warszawie. Wyjazd ten stanowił dla rodziców atrakcyjną lekcję spędzania z dziećmi wolnego czasu i zachęcania ich do rozwoju zainteresowań.

Podczas gdy rodzice uczestniczyli w warsztatach, ich dzieci brały udział w zajęciach aktywizujących, prowadzonych przez koordynatora projektu (z wykształcenia pedagoga). Zajęcia te cieszyły się wśród dzieci dużą popularnością, stąd zrodziła się idea utworzenia placówki wsparcia dziennego na terenie gminy.

Pomysł ten udało się gminie Konopiska zrealizować w 2016 r., pozyskując na ten cel dofinansowanie ze środków budżetu Województwa Śląskiego, w ramach ogłoszonego przez Zarząd Województwa Śląskiego konkursu pn. „Wspieranie lokalnych systemów profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie śląskim w 2016 r.” – od 1 września 2016 r., w ramach struktury organizacyjnej GOPS w Konopiskach, działa Placówka Wsparcia Dziennego Promyk (zwana dalej Placówką). Placówka prowadzona jest w formie opiekuńczej, a zasady jej działania reguluje ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2018, poz. 998, ze zm.). Jest ona zlokalizowana w nowo wybudowanej Hali Sportowej w Konopiskach, dostosowanej również do potrzeb dzieci niepełnosprawnych ruchowo.

Celem głównym Placówki jest:

- wsparcie rodzin w wychowywaniu i opiece nad dziećmi i młodzieżą, w szczególności przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej;
- zapewnienie dzieciom i młodzieży harmonijnego rozwoju fizycznego, społecznego i emocjonalnego.

Oprócz zajęć tematycznych, prowadzonych przez wychowawców, dzieci i młodzież mogą wziąć udział w zajęciach socjoterapeutycznych, profilaktyki uzależnień, logopedycznych, językowych (język angielski i francuski), sportowych (aerobik i gimnastyka korekcyjna) oraz z zakresu zdrowego odżywiania (zajęcia z dietetykiem, podczas których dzieci samodzielnie przygotowują zdrowe i pełnowartościowe posiłki). Od września 2018 r. dzieci i młodzież w 4–5-osobowych grupach biorą udział w biblioterapii

i relaksacji, w sali specjalnie przystosowanej do tego rodzaju zajęć (m.in. wyposażonej w chusty do aerial jogi, w których dzieci mogą odpoczywać). Wyżej wymienione zajęcia stanowią stałą ofertę Placówki, a oprócz nich organizowany jest również letni wypoczynek dla dzieci i młodzieży, w tym także w formie wyjazdowej – obozy socjoterapeutyczne.

W latach 2016–2017 rodzice dzieci uczęszczających do Placówki mogli wziąć udział w warsztatach socjoterapeutycznych i warsztatach z profilaktyki uzależnień. Warsztaty te poszerzały i utrwalały wiedzę pozyskaną przez nich w ramach projektów „Dzieciństwo bez przemocy” i „Rodzice na medal”. W 2017 r. z warsztatów socjoterapeutycznych skorzystało 18 osób, a z profilaktyki uzależnień – 15.

W 2018 r. do dyspozycji rodziców był psycholog, który odbył cykl dwudziestu 3-godzinnych dyżurów. Wymiar czasu poświęconego przez psychologa każdej z osób wynikał z jej indywidualnych potrzeb i problemów. W sesjach psychologicznych wzięło udział 11 rodziców.

Oprócz tego od marca 2018 r. do lutego 2020 r. w Placówce jest realizowany projekt socjalny pn. „Poszerzamy horyzonty”, współfinansowany z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 (Europejski Fundusz Społeczny) dla osi priorytetowej IX Włączenie społeczne, działania 9.2. Dostępne i efektywne usługi społeczne i zdrowotne, poddziałania 9.2.2. Rozwój usług społecznych i zdrowotnych – RIT. Mimo że przedsięwzięcie to skierowane jest głównie do dzieci i młodzieży, to w swojej ofercie ma również Akademię Dobrego Rodzica, w ramach której raz w miesiącu organizowane są 2-godzinne spotkania dla rodziców z różnego rodzaju specjalistami (dietetyk, psycholog, pielęgniarka, pedagog szkolny, pediatra, prawnik, terapeuta uzależnień, seksuolog), poświęcone ważnym kwestiom związanym z wychowywaniem dziecka i opieką nad nim. W okresie od marca do grudnia 2018 r. z tego rodzaju wsparcia systematycznie korzystało 21 osób.

W 2017 r. w Placówce zorganizowano dla dzieci i ich rodziców warsztaty ceramiczne, podczas których wspólnie były tworzone wyroby z gliny. Zajęcia te cieszyły się tak dużą popularnością wśród rodziców, że w 2018 r. w Placówce zorganizowano wiele działań, w których brały udział dzieci wraz z rodzicami. Zajęcia te miały na celu budowanie poprawnej relacji

rodzic–dziecko, promowanie pozytywnych wzorców rodzicielskich oraz zachęcenie rodziców do wspólnego spędzania wolnych chwil z dziećmi. Składały się na nie:

- 3-dniowe zawody sportowe dla dzieci i młodzieży, ich rodziców oraz wychowawców i nauczycieli Placówki;
- gra wiejska – gra wzorowana na grze miejskiej, w której planszą była przestrzeń wiejska, w tym przypadku gmina Konopiska, a jej charakterystyczne punkty były miejscami, gdzie na uczestników czekało zadanie do wykonania;
- cztery wycieczki kajakowe Małą Panwią (tego rodzaju aktywność fizyczna nie jest dostępna na terenie gminy Konopiska);
- pięć wycieczek rowerowych po terenach należących do Parku Krajo-
brazowego „Lasy nad Górną Liswartą”;
- rejs po Kanale Gliwickim, będący jednocześnie podsumowaniem wspólnego aktywnego wypoczynku dzieci i ich rodziców.

Wymienione działania były częścią projektu pn. „Promyk szczęścia”, współfinansowanego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu Ochronowego „Wspieranie jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie” edycja 2018. Ponadto w ramach tego projektu GOPS w Konopiskach wprowadził superwizję dla pracowników socjalnych, asystenta rodziny oraz wychowawców Placówki. Celem superwizji była poprawa jakości pracy pracowników merytorycznych i zwiększenie skuteczności wspierania rodzin, a co za tym idzie – polepszenie dobrostanu klientów i zwiększenie zadowolenia pracowników z wykonywanych obowiązków służbowych. W sumie odbyło się 70 godzin superwizji.

Podsumowując: projekt socjalny stanowi efektywne narzędzie w podnoszeniu opiekuńczo-wychowawczych kompetencji rodziców oraz w promowaniu prawidłowych postaw rodzicielskich. Od zatrudnionych w ramach projektu różnego rodzaju specjalistów rodzice mogą otrzymać fachową i kompleksową pomoc, której nie zawsze byliby w stanie uzyskać od pracownika socjalnego lub asystenta rodziny. Również dzięki projektom socjalnym rodzice mogą uczyć się, jak aktywnie spędzać wraz z dziećmi czas

wolny. Projekt socjalny może być ponadto wykorzystany do podnoszenia umiejętności zawodowych pracowników socjalnych i innych pracowników zaangażowanych w działalność na rzecz rodzin, co znajduje odzwierciedlenie w jakości wykonywanych przez nich czynności służbowych. Należy podkreślić, że ośrodki pomocy społecznej mogą uzyskać dofinansowanie na realizację projektów socjalnych, w tym m.in.: w ramach ministerialnych programów osłonowych i środków Unii Europejskiej.

BIBLIOGRAFIA

- Cudak, H. (2010). Odpowiedzialność rodziców za losy dzieci jako ważny element kultury pedagogicznej. W: U.B. Kazubowska, *Odpowiedzialność rodzicielska jako wartość. Teoria i praktyka* (s. 79–87). Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit.
- Gawlina, Z. (2003). Macierzyństwo jako wartość w kontekście przemian społecznych. *Roczniki Socjologii Rodziny*, 15, 33–45.
- Szlendak, T. (2010). *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie*. Warszawa: WN PWN.
- Wódz, K. (1998). *Praca socjalna w środowisku zamieszkania*. Katowice: Wydawnictwo Naukowe Śląsk.

A SOCIAL PROJECT AS A TOOL FOR STRENGTHENING THE CARE AND EDUCATIONAL POTENTIAL OF THE PARENTS – A CASE STUDY ON THE EXAMPLE OF THE KONOPISKA MUNICIPALITY

ABSTRACT

The aim of this study is to present, on the basis of a case study of the Konopiska municipality, to what extent social assistance centres can use the social project to raise the parents' care and educational competence and to promote correct parental attitudes. The article will discuss in detail the projects implemented by the Municipal Social Welfare Centre in Konopiska in the last eight years, including the project entitled „Rodzice na medal” („Perfect Parents”) which is the author's bachelor's thesis. In order for people experiencing problems related to parenthood to be able to obtain comprehensive assistance and professional knowledge, various types of specialists were hired during the implemented projects, including a psychologist, pedagogue, dietitian, addiction therapist and sexologist. An important role in the projects was, of course, played by social workers, whose task was to conduct recruitment of parents and motivating them to actively participate in classes. Social workers also cooperated

with other institutions working for the benefit of the family in order to reach the largest possible number of people in need of strengthening the care and educational potential. The presented activities can be recommended as „good practice” and a voice in the discussion on the shape of social work with dysfunctional families and families experiencing difficulties in raising a child. The information contained in the article comes from project documentation, including applications for co-financing, reports on the implementation of tasks and correspondence exchanged between the Konopiska municipality and institutions providing subsidies.

Keywords: social project, parenthood, care and educational competence